

A fiskális politika vállalati versenyképességgel kapcsolatos összefüggései

Dr. Parragh Bianka

Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar

Vállalkozásmenedzsment Intézet

parragh.bianka@kgk.uni-obuda.hu

Absztrakt: A nemzetközi pénzügyi és gazdasági válság Magyarország gazdaságát és ennek következtében költségvetését is rendkívül súlyosan érintette, s a korábban növekvő magyar gazdaság a krízis időszakában jelentősen visszaesett. A gazdaság növekedése valójában mesterségesen fenntartott, azonban hosszú távon nem fenntartható módon generált növekedésből eredt, mivel Magyarországon a termelés és megtakarítások helyett hitel alapú fogyasztásra ösztönző politika valósult meg. Számos vállalkozás kényszerült piacról való kivonulásra, illetve került csőd közeli helyzetbe, s egyben olyan adósságcsapdába, melyből gyakran nem is találtak kiutat. Gazdaságpolitikai szemléletváltásra, radikális változásra, strukturális átalakításokra volt szükség, mely a vállalkozásoktól is jelentős erőfeszítéseket igényelt. Magas adó- és élőköltségek, túlzott mértékű adminisztrációs kötelezettségek rontották a vállalkozások versenyképességét. A vállalkozások növekedése egyfajta kényszer, növekedésük és fejlődésük nélkülözhetetlen piaci pozíciójuk megtartásához. Több éve tartó gazdasági, fiskális fordulat kellett ahhoz, hogy Magyarország felzárkóztatása a gazdasági visszaesés éveiben is megvalósíthatóvá váljon.

Kulcsszavak: fiskális politika, vállalati, versenyképesség

1 Bevezetés

A folyamatosan változó gazdasági környezet mind kormányzati, mind piaci vonatkozásban újabb és újabb elvárásokat támasztott és támaszt napjainkban is a vállalkozásokkal szemben. A kiszámítható és stabil állami szerepvállalás, vállalkozásbarát kormányzati politika alapvető fontosságú lenne a KKV-szektor¹ erősödése és versenyképességének növelése szempontjából. A lehetőségek egyre

---

¹ KKV-szektor: kis- és középvállalati szektor, a későbbiekben gyakran használom a „KKV” rövidítést.

szűkülnek, a fennmaradásért folytatott napi harc a kis- és középvállalatok jelentős energiáját köti le, melyből adódóan nem marad idő a közép-, illetve hosszú távú stratégiai fontosságú döntések megalapozásához. A vállalkozások többsége súlyos likviditási problémákkal küzd, melyek minden esetben forráshiánnyal társulnak. A probléma gyökerei a közelmúltat tekintve is számos okban keresendők. Vállalataink a szomszédos országokhoz viszonyítva jelentős többletterheléssel indulnak mind a hazai, mind a nemzetközi versenyben. Magasabb közterhek, járulékok, nehezebb forráshoz jutás, adminisztrációs terhek, a pályázatokon elnyerhető forrásokhoz jutás lényegesen nehezebb és körülményesebb formái jellemzik hazánk kis- és középvállalatainak gazdálkodását.

A társadalom széles rétegeinek megélhetése, jóléte függ a szektorba tartozó vállalkozások fennmaradásától és teljesítményétől. A kis- és középvállalatok versenyhelyzetének elemzése nagy fontossággal bír, s a múltbeli változások elemzésével tárhatók fel a jelenleg kialakult - kedvezőnek nem mondható – helyzet okai, s talán egyúttal így válnak megismerhetővé a szektor jövőbeni versenyelőjelei, valamint fennmaradásukhoz szükséges vállalati stratégia összetevői.

2 A kis- és középvállalati szektor kialakulása Magyarországon

Magyarországon az 1970-es évek végéig a szocialista nagyvállalati szervezeti rendszer volt a jellemző. Ez a rendszer a hetvenes évek végén, de leginkább a nyolcvanas évek elején indult bomlásnak. Ekkor (1981-ben) legalizálták a kisvállalkozások addig nem létező formáit: gazdasági munkaközösségek, polgárjogi társaságok stb. jöhettek létre. 1982-től lehetővé vált kisszövetkezetek szervezése, amelyek már jogi személyiséggel rendelkeztek. 1985-ben változtattak az állami vállalatok irányítási módján, a többségük az addig csak szövetkezeteknél létező önkormányzati irányítás alá került, így sor került az állami vállalatok hierarchikus függésének oldására. 1998-ban elfogadták a társasági törvényt. A változások következtében a szocializmus utolsó éveiben páratlan vállalkozási láz kezdődött. A nyolcvanas évek végén mintegy 24 ezer gmk, 19 ezer vállalati munkaközösség, több mint 3000 kisszövetkezet működött. A kisiparosok száma 1985-ben 1168, majd rendre: 947, 5090, 6931 és végül 1989-ben 10 087-re emelkedett. Az alkalmazottaik számának növekedése: 1985-től rendre: 1724, 1694, 14237, 17 024, 17 633. Egyéni vállalkozóként 4868 fő jegyeztette be magát 1989-ben. 1990-ben számuk - a társadalombiztosítás statisztikái szerint 170 000, 1991 harmadik negyedében pedig 225 000 volt². Az új szervezetek részben

---

2 Laky Teréz: A privatizáció magyarországi sajátosságai és néhány érzékelhető társadalmi hatása, Szociológiai Szemle, 1992/1. 45-46.

új alapítások, részben szervezeti decentralizáció útján jöttek létre szervezetek szétválásával, szervezeti egységek önállósításával. A rendszerváltás utáni fejleményekre a nyolcvanas évek vállalkozói örökségén és privatizációján túl döntő hatást gyakorolt a foglalkoztatottság csökkenése illetve a munkanélküliség növekedése, emellett jelentős volt a vállalkozás mítoszának feltámasztása is. Ezek a körülmények sokak számára jelentették egyrészt a vállalkozóvá válás lehetőségét, másrészt részben kényszer intézkedések eredményét.

A vállalkozások számának növekedése a gazdasági rendszerváltás részeként gyorsult fel, melynek okai a következők voltak:

- Fokozatos gazdasági liberalizáció,
- A nyolcvanas évek vállalkozói öröksége,
- Privatizáció,
- Kényszervállalkozások születése a növekvő munkanélküliség, valamint a gazdaságpolitika következtében.

A társasági törvény (1988. évi VI-os tv.) megalkotása és az egyéni vállalkozói törvény liberalizálása eredményeképpen gyakorlatilag szabaddá vált a vállalkozásalapítás, mely lehetőséggel már 1994-re is több százezer vállalkozás élt. Ebben az időszakban évente több tízezerrel nőtt a regisztrált vállalkozások száma és az új szervezetek többsége kisvállalkozás volt. A létrejött vállalkozások nagyobb része új alapítású volt, de a privatizáció eredményeképpen is alakultak kis- és középvállalkozások. 1994-re emelkedett egymillió fölé a regisztrált vállalkozások száma, amelynek több mint 90 százaléka – már akkoriban is – mikro- és kisvállalkozás volt. A vállalati szférában a kisvállalati kör volt az egyetlen, amely munkahelyet tudott teremteni, és jelentősen kompenzálta a nagyvállalati foglalkoztatottság folyamatos csökkenését. Ezzel egyidejűleg a létrejött kisvállalkozások jelentős szerepet játszottak a gazdaság struktúrájának átalakításában is: a kiskereskedelem, a szolgáltatások, a feldolgozó- és építőipar számos területén a kisvállalkozások révén alakult át a korábbi szervezeti struktúra. Problémát jelentett azonban, hogy a változásokkal egyidejűleg nem teremtődtek meg az életbenmaradás feltételei. A tulajdonosi szerkezet átalakulása (privatizáció, új vállalkozások létrejötte) során „az új, indulásra kész tulajdonosi réteg alacsony tőkeerejű volt, a vállalkozói szándékán kívül mást nem tudott, de sok esetben nem is kívánt felmutatni.”³

Problémaként merült fel, hogy a felmérések szerint 1994-ig bejegyzett egy millió vállalkozásnak legfeljebb fele működhetett ténylegesen, a többi olyan „látszat”⁴ vállalkozásnak tekinthető, amely bizonyos költségek elszámolására, illetve az adózási rendszer előnyeinek kihasználására jött létre.

---

3 Lentner Csaba (1996.)

4 A vállalkozások jobbára valós tevékenység nélkül, szinte fiktiivén, új értéket elő nem állítva működtek.

A kilencvenes évek elején érzékelhetőek voltak az új vállalkozások alapítását segítő, a privatizáció keretében történő vagyonhoz jutást kedvezményekkel támogató politika eredményei a gazdaság struktúrájának átrendeződésében, a magánszektor dinamikus térnyerésében. A fentieket összefoglalva: a kilencvenes évek elejének folyamatai eredményeképpen rohamosan növekedett a gazdaság szereplőinek száma, gyökeresen megváltozott a tulajdonosi szerkezet, az állami vállalatok nagy része magántulajdonba került, illetve a gazdálkodó szervezetek mérete radikálisan csökkent. Ezzel párhuzamosan egyre nagyobb befektetési hajlandóságot mutattak Magyarországon a multinacionális cégek, amely folyamatot az 1995-ös privatizációs hullám tovább erősített. Erre az időszakra tehető a „duális gazdasági szerkezet” kialakulása és megerősödése. Azon előnyök mellett, amelyeket a magas színvonalú technológiai transzfer és munkakultúra változása és az exportmutatók javulása jelentett, hosszú távú gazdasági szerkezeti torzulásokat okozott bizonyos ágazatokban⁵ az állami monopóliumokból a magán monopóliumok kialakulása.

A piac – párhuzamosan a vállalati struktúra átalakulásával – a korábbi keleti piacok összeomlása miatt értékesítési válságba került és a liberalizált piaci viszonyok mellett alacsony versenyképességű, legtöbbször korszerűtlen technológiával működő ipar és mezőgazdaság szerkezete átalakult. E folyamat eredményeként jelentős társadalmiszerkezeti változás következett be, új hazai és külföldi tulajdonosi réteg jelent meg, melyet jelentősen felerősített az állami tulajdon kormányzat által is ösztönzött magánosítása. Az új lehetőségek és vállalkozói ötletek mentén nagy számban alakultak többnyire kisvállalkozások. A korábbi állami vállalatok átalakulása és megszűnése miatt kialakult ürrétegen kívül a kisvállalkozások GDP-hez való hozzájárulása egyre nagyobb arányú lett, akárcsak a foglalkoztatásban, exportban.

A hazai kis- és középvállalkozások kialakulása eltérő sajátosságokat mutat a nyugat-európai helyzettel szemben. A magyar vállalkozások létszámuk, alapító vagyonuk és árbevételük tekintetében szerény méretűek voltak. 1995-ben a vállalkozások kétharmada 2 millió Ft-nál kisebb alapító vagyonnal, 50 milliónál kisebb árbevétellel és 10 fő alatti létszámmal működött. A mikro- és kisvállalkozásokra jellemző az önfoglalkoztatottság magas aránya. 2000-ben ez a vállalkozások körének 75 százaléka családi vállalkozásként működött. A magyar viszonyok mellett 2000-ben különösen nem voltak alkalmazhatók az EU normák változatlan formában. A kis- és középvállalkozásokról szóló törvény a mérlegfőösszeg és az árbevétel tekintetében is tartalmazott eltérő kritériumokat.

A néhány fős vállalkozások dominanciája a pénz és tőkepiac hiányosságaira, a nehéz vállalkozási feltételekre, illetve a kényszervállalkozások számának növekedésére vezethető vissza. A vállalkozóknak szembe kellett nézniük az egyre szűkülő piaci kereslettel is, melyet tetézett a korábban beszállítói piacot

---

5 Energetika, közszolgáltatások, pénzügyi szektor.

jelentő nagyvállalatok összeomlása. Az információk hiánya, az infrastruktúra fejletlensége elsősorban az említett vállalkozói rétegre rótt nagy terheket, jóllehet ezekben az években kezdtek a Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány regionális tanácsadó szervezetei egyre szélesebb körben működni.

A kis- és középvállalkozások fejlődését nehezítő további tényezők:

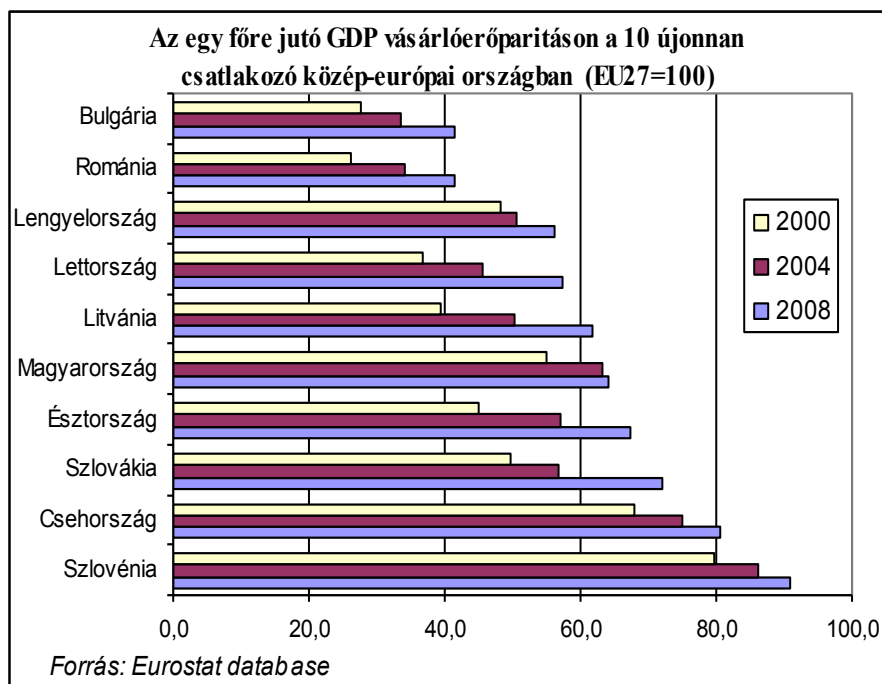
- Piaci kapcsolataik nem kellő mértékben bejártottak, az új piacok meghódítása gyenge mértékű,
- A vállalkozások többsége rövid múltra tekint vissza,
- Hiányzik a magát több generáción keresztül kiforrott egyedi vállalatvezetési gyakorlat, mely adott vállalkozásra szabott,
- Hiányzik a megfelelő szakmai szintű menedzsment gyakorlat,
- Nem jellemzőek a fúziós egyesülések,
- A vállalkozások üzleti etikája még nem elég fejlett,
- A vállalkozások többségénél tartós a tőkehiány,
- Ritka a közép-, vagy hosszú távú stratégiai gondolkodás, a vállalkozások nagy része nem megalapozott üzleti elképzelések mentén jött létre

3 Makrogazdasági folyamatok és a fiskális politika

A makrogazdasági feltételek és a makrogazdasági környezet erőteljesen befolyásolja a vállalkozások gazdálkodásának eredményességét. A vállalatok közötti verseny több vonatkozásban és több piacon is folyik, ezért a vállalati versenyképesség az egyszerre több szempontból való piaci helytállást és a versenyben maradás képességét jelenti. A nyereségesség, a likviditás, a jó pénzügyi mutatók, a piaci pozíciók megtartásának lehetősége és a pozíciók erősítése, új piacok szerzése, a kiszámítható és stabil kormányzati politika, a vállalkozások működését és fejlesztését segítő programok, támogatások, a kutatás-fejlesztési tevékenységet elismerő és ösztönző vállalkozásbarát politika mind rendkívüli fontossággal bíró összetevője a gazdaságos és versenyképes vállalati működésnek.

2006-ban és 2007-ben még egyaránt kedvezően alakultak a nemzetközi konjunkturális folyamatok – a világgazdaság 5 százalékos feletti és a német növekedésnek – köszönhetően a kelet-közép-európai országok többsége dinamikus növekedést ért el. A kedvező külföldi növekedési feltételek mellett a hazai növekedés dinamikája 2006 eleje óta fokozatosan lassult és 2007-ben a GDP csak 1 %-kal, 2008-ban pedig már mindössze csak 0,6 %-kal bővült. Ez jelentősen elmaradt az EU-27 2007. évi 3,19 %-os és a 2008. évi 1,1 %-os növekedésétől is. Mindez a magyar reálgazdaság felzárkózásának megtorpanásával járt, s a többi újonnan csatlakozó országhoz képest is fokozatos elmaradásunkat eredményezett.

Az 1. ábra jól szemlélteti lemaradásunkat a többi Európai Unióhoz körülbelül velünk egy időben csatlakozott szomszédos országokhoz viszonyítva.

1. ábra

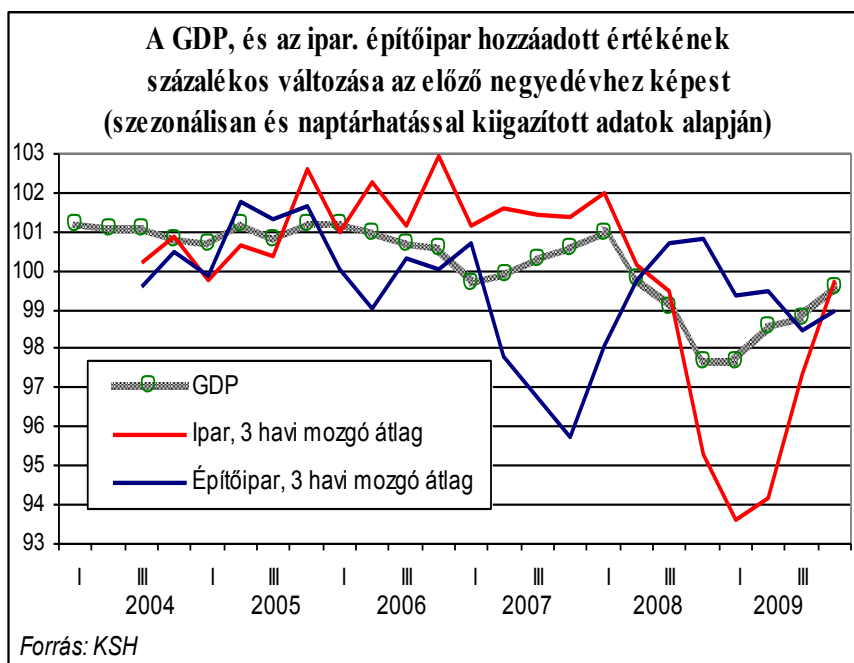
Az egy főre jutó GDP vásárlóerő paritáson a 10 újonnan csatlakozó közép-európai országban

A versenytársakénál lassabb növekedés következtében a magyar gazdaság a 10 újonnan csatlakozó közép-európai ország rangsorában a 2000. évi 3. helyről 2008-ra az 5. helyre csúszott vissza.

A pénzügyi gazdasági válság kezdetekor egyértelműen láthatóak a visszaesés és megtorpanás jelei. Amennyiben a 2010-2013 közötti évek adatait vizsgáljuk, úgy kiemelendő, hogy az egy főre jutó GDP 2012-ben az EU-átlag 67 %-át⁶ érte el. Az Eurostat 2013. december 12-én megjelent sajtóközleményében tette közzé az egy főre jutó GDP-nek az Európai Unió (EU-28) átlagához viszonyított országonkénti volumenindexeire vonatkozó, a vásárlóerőparitás-számítás legfrissebb eredményein alapuló adatait. Magyarországon az egy főre jutó GDP volumenindexe az Európai Unió 28 tagállamának átlagához viszonyítva 2010-ben 66%-ot, 2011-ben és 2012-ben egyaránt 67 %-ot ért el.

6 KSH, 2013.

Románia esetében az egy főre jutó GDP volumenindex az Európai Unió 28 tagállamának átlagához viszonyítva 2010-ben és 2011-ben 48 %-ot ért el. Szlovénia esetében az egy főre jutó GDP volumenindex az Európai Unió 28 tagállamának átlagához viszonyítva 2010-ben, 2011-ben és 2012-ben egyaránt 84 %-ot ért el. Szlovákia esetében az egy főre jutó GDP volumenindex az Európai Unió 28 tagállamának átlagához viszonyítva 2010-ben 74 %-ot, 2011-ben 75 %-ot, 2012-ben 76 %-ot ért el. Csehország esetében az egy főre jutó GDP volumenindex az Európai Unió 28 tagállamának átlagához viszonyítva 2010-ben, 2011-ben és 2012-ben egyaránt 81 %-ot ért el.

2. ábra

A GDP, az ipar, az építőipar hozzáadott értékének százalékos változása az előző negyedévhez képest

2009-ben a nemzetközi válság hatására a magyar gazdaság 6,3%-kal zsugorodott, nagyobb mértékben, mint a másik három visegrádi ország és az EU-27 átlaga. A nagyobb visszaesés részben a már korábban is jellemző stagnáló állapot, részben pedig a válság időszakában is szigorú fiskális politika követelményének a következménye volt.

A GDP növekedésének megtorpanását 2007-2008-ban elsősorban az (állami) szolgáltató ágazatok zsugorodása, stagnálása okozta, bár 2007-ben már az építőipar teljesítménye is erőteljesen csökkent, főként az állami megrendelések visszaesése következtében. A válság kitörése előtti időkhöz az ipar – az export gyors növekedésének köszönhetően – még jól teljesített, az ágazat azonban a válság nagy vesztese volt, mivel az export volumene (amelynek túlnyomó része feldolgozóipari kivitel) 2009-ben 12,2%-kal zuhant. A piaci szolgáltatások 2007-ben még kifejezetten jól teljesítettek (4%-kal növekedtek), 2008-ban azonban már itt is stagnálás következett be. 2009-ben, a válság hatására, már a piaci szolgáltatások iránti kereslet is csökkent, az ide tartozó ágazatok (kereskedelem, szállítás, távközlés, pénzügyi és gazdasági szolgáltatások) hozzáadott értéke is jelentősen (kb. 5%-kal) visszaesett.

A beruházások 2007-2008-ban összességükben stagnáltak, sőt, még enyhén növekedtek is. Az állami beruházások jelentős csökkenését a magánberuházások szerény emelkedése még úgy-ahogy ellensúlyozni tudta. 2009-ben azonban már a versenyszektor beruházásai is csökkentek, ezért az összes beruházás 8,6%-kal visszaesett. A beruházási ráta (a GDP százalékában) 2009-re 20%-ra csökkent a 2000. évi 25%-ról, ami egy ilyen fejlettségű országban minimálisan kívánatos lenne.

A lakossági fogyasztás az elmúlt években folyamatosan csökkent a reáljövedelmek visszaesésével párhuzamosan. 2007-2008-ban ez a csökkenés még csak 0,5-1,5%-os volt, 2009-ben viszont már 6,7%-kal maradt el az előző évitől.

Az infláció 2007-ben 8%-on tetőzött, jórészt a 2006. évi kiigazítási csomag adóemelései következtében. 2007-2008-ban azonban a fogyasztói árindex 8, illetve 6,1%-ra mérséklődött. 2009-2010-ben 4,2 %-ról 4,9 %-ra módosult, míg 2011-ben kimutatott 3,9 %-ról 2012-ben 5,7 %-ra emelkedett. 2013-ban a fogyasztói árindex 1,7 %-ra csökkent.

A válság előtti 2 évben a magyar gazdasági folyamatokat a fiskális kiigazítás határozta meg a kormány 2006. júniusi kiigazítási programja jegyében, amely a decemberi Aktualizált Konvergencia Programban is megfogalmazódott. Az erőteljes fiskális szigorítás abban az értelemben eredményes volt, hogy sikerült a 2006-ban még 9% feletti államháztartási hiányt 2007-re 5%-ra (a tervezettél is nagyobb mértékben) csökkenteni, sőt 2008-ban további mérséklődés történt a költségvetési deficit terén (a GDP 3,8%-ára). Az államadósság 2008 végére 70% fölé kúszó mértékét azonban nem sikerült csökkenteni, mert a hiány még (a jelentős erőfeszítések és óriási reálgazdasági áldozatok ellenére is) magas maradt – az EU-ban a legmagasabb – és a kamatkidadások is egyre nagyobb mértékben sújtották a gazdaságot. Mindenesetre, az Európai Bizottság és a külföldi

befektetők is pozitívan értékelték a magyar konvergencia program (túl)teljesítését, ami azonban nem sokat segített a válság 2008. őszi kitörésének időpontjában, amikor a külföldi befektetők megvonták a bizalmat a magyar pénzpiactól. A hitelesség helyreállításához és az IMF feltételek teljesítéséhez az államháztartási hiány legalábbis szinten tartására volt szükség, ami a válság idején további áldozatokat követelt a gazdaságtól.

A helyzetet tovább súlyosbította, hogy a válság hatására a bankok jóval óvatosabbak lettek, és erőteljesen szűkítették hitelezési aktivitásukat. A pénzügyi-gazdasági válság következtében jelentős bizalom- és likviditáshiány tapasztalható napjainkban a vállalkozások körében. A válság miatt a bankok hitelezési hajlandósága visszaesett, miközben például a vállalkozásokat segítő Széchenyi-kártya iránti igény 30 százalékkal nőtt. Egyre szűkösebben állnak rendelkezésre a pénzügyi erőforrások, ami nehezíti a hitelkihelyezést.

A mikro hitelek kihelyezése megtorpant, miközben a piac egyre szűkült. A jelzálog-hitelezési folyamat lelassult, leállt és jelentős mértékben megdrágult. A vállalkozói és a lakossági szférában egyaránt csökkent a bizalom a kormány és a gazdaságpolitika iránt. Piaci zavarok, kereslet visszaesés, recesszió tapasztalható. Az ingatlanpiacon és a tartós fogyasztási cikkek piacán legszembetűnőbb a negatív folyamat, az autópárban, az IT, az elektronikai ipar és a szállítmányozás területén súlyosak a problémák. Az említett piacokon túlmenően a turizmus vonatkozásában is visszaesés figyelhető meg. A kiszolgáltatott országok kockázata drámaian megnőtt, a nemzetközi intézményrendszer elégtelennek és gyengének bizonyul. Véleményem szerint a válság hasznos következménye, hogy segít helyreállítani a felborult értékrendet. Az új értékrendben kulcsfontosságú lesz a magas szintű teljesítmény elérése, éppen ezért tartom lényegesnek a következő összefüggést megfogalmazni:

„A válság egyben lehetőséget is hordoz magában, esélyt is jelent.”

A válság jobb teljesítményre ösztönöz, kreativitást, kemény munkát kíván. Kiemelendő, hogy esély nyílhat hazánk regionális vezető pozíciójának visszaszerzésére.

A gazdasági válság hatása hazánk kis- és középvállalatainak működésére (2008-2010-es években):

- A nemzetközi pénzpiaci zavarok és az ezt kísérő dekonjunkctúra miatt drágul a vállalkozások finanszírozása és nincs fogyasztásbővülés, ami nehezíti a magyar vállalkozások helyzetét.

- A magas adóterhek – ahogy azt már említettem - súlyos hátrányt jelentenek a nemzetközi versenyben.
- Nő a létszámot csökkenteni szándékozók aránya, összefüggésben az élómunka-terhek magas szintjével.
- A szürkegazdaság további erősödése tapasztalható.
- Az export-értékesítés növelése a vállalatok számára az egyik legfontosabb kiút lehet.

A vállalkozások túlélésért folytatott harca mindennapos jelenséggé vált, hiszen a havi-, heti- vagy napi likviditás elvesztése, az elkerülhetetlen létszámleépítés, fizetéseszkéntés, a vállalati stratégia és azon belül bizonyos funkcionális stratégiák megváltoztatásának szükségessége tovább nehezíti a vállalkozások mindennapjait.

4 Magyarország kis- és középvállalkozási politikája

A rendszerváltás után az állami kis- és középvállalkozás fejlesztési politika óvatos lépésekkel haladt annak ellenére, hogy a kormányzat felismerte a kis- és középvállalkozások jelentőségét a gazdasági szerkezet átalakításában és fejlesztésében. A szektor fejlesztéséről 1994-ben született külön kormányhatározat (2040/1994.(V.3.)), melyben meghatározott feladatok egy része teljesült, de számos kérdésben nem sikerült előre lépni. Szükségessé vált a szektor helyzetének és a gazdasági fejlődésben betöltött szerepének újraértékelése, a stratégiai célok és az azt szolgáló eszközök aktualizálása. 1996 májusában az Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium elkészítette a szektor középtávú fejlesztésének koncepcióját. A koncepció az Európa Tanács által fejlett piacgazdaságok számára megjelölt célokból, valamint hazai vállalkozásfejlődési trendek elemzéséből kiindulva a vállalkozásfejlesztési politika számára két, egymást kiegészítő általános célt határozott meg:

- Egyrészt az eddigieknél nagyobb hangsúlyt kell helyezni a már működő vállalkozások versenyképességének javítására, mert ezek a munkahelyteremtés mellett döntő szerepet játszanak a gazdasági növekedés felgyorsulásában is.
- Másrészt országosan fenn kell tartani a kezdő vállalkozásokat támogató intézményrendszert, úgy hogy az ország elmaradott régióiban a foglalkoztatási gondok enyhítésére külön eszközökkel is elő kell segíteni új kisvállalkozások létrejöttét.

Kiemelt figyelmet kellett és kell szentelni már a 2000. év előtti időszakban és azt követően is – különösen napjaink gazdasági válsága idején – a betelepült multinacionális vállalatok köré építendő beszállítói körök segítésének, a korszerű mezőgazdasági struktúrák kialakításának, az integrált termelési és értékesítési rendszerekbe kapcsolódó – még működő és létező – családi farmgazdaságok támogatásának, a kereskedelem területén a szolgáltatások minősége fejlesztésének, valamint a kis- és nagykereskedelmi tevékenység gyakorlásának különböző szolgáltatások nyújtásával való összekapcsolása ösztönzésének.

Ezeket a kisvállalkozás fejlesztési célokat és feladatokat a *Kormány 21146/1996 (VI. 13.) határozatában* megfogalmazta, mely bizonyítja, hogy már az említett években is fontosnak tartották a KKV szektor helyzetének javítását. Fő célok között szerepelt az adó-, járulék-, valamint az adminisztrációs terhek csökkentése. Lényegesnek tartották a hitel- és garanciarendszer bővítését. A bankrendszer hitelezési aktivitásának növelése érdekében bővíteni szándékozták a kedvezményes hitelkonstrukciók körét. A szektor hitelhez jutásának elősegítésén túl a középvállalkozások tőkeellátottságának javítása és piaci lehetőségeinek bővítése alapvető fontosságú volt a versenyképesség javításához.

Az 1998 júliusában hivatalba lépett kormány a KKV szektor fejlődésének előmozdítása, foglalkoztatási képességének bővítése, vállalkozói értékrend kibontakoztatása, illetve az Európai Unió követelményekhez való felzárkózás céljából elfogadta a mikro-, kis- és középvállalkozások fejlesztési stratégiáját. A stratégia céljai:

- Társadalompolitikai cél: biztonságos és kiszámítható jövőképet adni valamennyi vállalkozásnak.
- Gazdaságpolitikai cél: a már működő kis- és középvállalkozások gazdasági megerősödésének, teljesítőképességük javulásának elősegítése és új működőképes kisvállalkozások létrejöttének, piacra lépésének ösztönzése.

A Kormány célja a 90-es évek végén az volt, hogy az elkövetkező években a mikro-, kis-, és középvállalkozások gazdasági fejlődése elérje, majd meghaladja a nemzetgazdaság növekedési ütemét. A célok elérése érdekében a Kormány figyelembe vette a vállalatok méret specifikus jellemzőit.

Rendkívül lényeges annak felismerése, hogy a mikro, „családi” vállalkozások számára speciális helyzetük elismeréséből kiindulva, az általánostól eltérő, egyszerűbb szabályok kellenek. Elengedhetetlen az adminisztrációs terhek csökkentése, a közteherviselés egyszerűsítése, a mikro hitelezés, a családtagok,

munkanélküliek, továbbá pályakezdekők foglalkoztatásának támogatása. Tevékenységükhöz gyakran fontos a rendszeres tanácsadás.

A kisvállalkozások számára is szükséges a társadalombiztosítási-, adó- és adminisztrációs terhek csökkentése, egyszerűsítése. Ösztönözni kell a foglalkoztatás bővítését, javítani kell a hitelezési feltételeket, tovább működtetni a kamattámogatási programokat, szélesíteni a garanciarendszert, a megfelelő vállalkozások számára elősegíteni a kockázati tőke igénybevételét.

A középvállalkozások számára olyan működési feltételeket célszerű kialakítani, mely biztosítani tudja növekedésüket, műszaki és szakmai színvonaluk növelését, piaci kapcsolataik bővülését. Erősíteni kell „híd” szerepüket a multinacionális cégek és a kisebb vállalkozások közötti kapcsolataik kialakításában. Versenyképességük javításához nagyobb szerepet kellene kapniuk a tőkepiaci eszközöknek, elsősorban a kockázati tőkének.

A kis- és középvállalati politika kialakításakor a következő főbb szempontokat szükséges figyelembe venni:

- A mikro hitel programok korszerűsítése elengedhetetlen, bővíteni kell a fejlődésre képes vállalkozások beruházásainak, fejlesztéseinek támogatására és egyes szakmákban a forgóeszköz finanszírozásra szolgáló források körét.
- Az innovatív kis- és középvállalkozások tőkéhez jutása és a regionális projektek elősegítése céljából meg kell teremteni a kockázati tőkealapokban a kisebbségi állami tulajdonosi részvétel lehetőségét.
- A garanciarendszerek bővítési lehetőségeit számba kell venni, és segíteni kell a kisvállalkozások hitelhez jutását, melyben fontos szempont a hitelintézetek érdekeltté tétele.
- A vállalkozói kultúra fejlesztésére hangsúlyt kell fektetni.
- Az üzleti információs rendszer fejlesztése alapvető fontosságú.
- A beszállítói programok fejlesztése és hatékonyabbá tétele is növeli a hazai vállalkozói kör versenyképességét.

A kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló *2004. évi XXXIV. törvény* uniós csatlakozásunkkal, 2004. május 1-jétől lépett hatályba, felváltva a kis- és középvállalkozásokról szóló *1999. évi XCV. számú első törvényt*, amely 2000. január 1-jétől volt hatályban. Az új törvény a legnagyobb változást a mikro-, kis- és középvállalkozások besorolásában hozta. A definíció két lépcsőben történt bevezetésének második lépcsőjével 2005. január 1. óta a kis- és középvállalkozások meghatározása megfelel az Európai Bizottság 2003. május 6. napján kiadott *2003/361/EK* számú ajánlásának.

A kkv-törvény a kis- és középvállalkozások támogatására vonatkozó fejezetében a kizárólag KKV-k fejlődését szolgáló támogatások finanszírozására a Kis- és Középvállalkozói Célelőirányzatot (KKC) nevesíti. A KKC központi költségvetésből biztosított forrásának összegét évente a központi költségvetés határozza meg, mely sajnos 2008-ra 2 282 millió forintra csökkent (2007-ben 3 262 millió forint volt a támogatás).

Az Állami Számvevőszék 2008 márciusában tette közzé jelentését a gazdaságfejlesztés állami eszközrendszere működésének ellenőrzéséről, mely szerint a vállalkozások támogatását szolgáló pénzügyi konstrukciók indokolatlanul sokfélék és nem alkotnak egységes rendszert. Probléma az is, hogy a kis összegű és kisszámú tranzakciók relatív magas tranzakciós költségeket okoztak az állami intézmények számára. A jelentés a 2004-2006 éveket vizsgálta kitekintéssel a 2007-2013 időszak programozására és indulási eredményeire⁷. Azóta a kormány által elfogadásra került 2007. október 10-én a kis- és középvállalkozások fejlesztésének stratégiája, mely keretében a KKV-k fejlesztésével összefüggő célok elérését szolgáló eszközök már összevontan, országos szinten kerültek összefoglalásra.

A stratégia a piacépítést helyezte előtérbe. A fő beavatkozási területen kitűzött célok a stratégia fő célkitűzését a kis- és középvállalkozások gazdasági teljesítményének javítását szolgálja. A KKV-stratégiában kitűzött célokat és azok eléréséhez szükséges eszközrendszert az Új Magyarország Vállalkozói Program foglalja egységbe.

A vállalkozásfejlesztés eszközei között kiemelt szerepet tölt be a Gazdaságfejlesztési Operatív Program (GOP), mivel az Új Magyarország Fejlesztési Terv⁸ (2007-2013) keretében a vállalkozások, kiemelten a kis- és középvállalkozások támogatása jórészt a GOP keretében valósul meg. A program keretében került meghirdetésre az Új Magyarország Mikrohitel és Portfóliogarancia Program is. Az ÚMFT előkészítésével párhuzamosan megújultak a támogatási rendszer intézményei és eljárásai is.

A kis- és középvállalatokat támogató programok akkor lesznek eredményesek a gyakorlatban, ha a támogatások a kisvállalkozások minőségi jegyeit, exportképességét erősítik. A kis- és középvállalati politikát a makrogazdasági stratégiával, az iparpolitikával, és a területfejlesztési politikával összhangban kell továbbfejleszteni.

---

7 www.asz.hu

8 Új Magyarország Fejlesztési Terv - későbbiekben ÚMFT

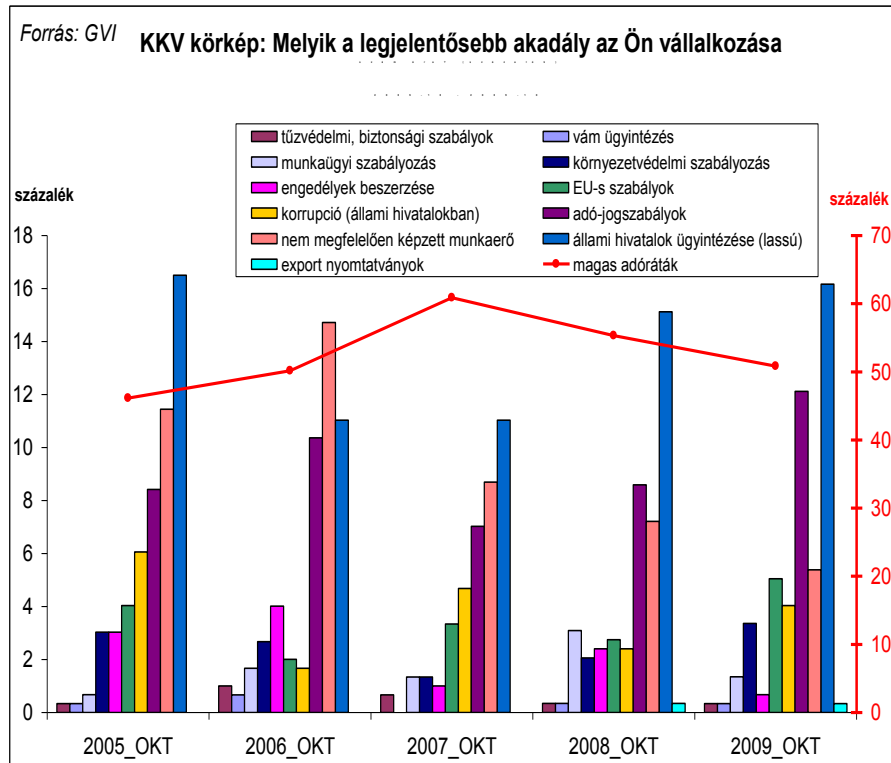
A magyar gazdaság vállalkozási struktúrája megközelíti a fejlett piacgazdaságokban kialakult szerkezetet, ugyanakkor a magyarországi kis- és középvállalatok teljesítménye jelentősen elmarad a számuk alapján indokolhatótól, és az Európai Unió országaiban jellemző arányoktól is. A kis- és középvállalkozások a fejlett országokban különös fontosságúak a gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés szempontjából, bizonyos iparágakban meglévő speciális kompetenciájú, nagyobb rugalmasságuk és a fejlett technológiát alkalmazó iparágakban különösen gyors növekedési potenciáljuk miatt. A fejlett piacgazdaságokban a kormányok kiemelt figyelmet szentelnek a vállalkozási struktúrában domináns szerepet játszó kis- és középvállalkozói szektor problémáira és fejlődési lehetőségeire. A szektor kiemelt kezelése mögött az a felismerés húzódik meg, hogy a kis- és középvállalkozások jelentős szerepet játszanak a nemzeti termelésben, munkaerő-felszívó képességük eredményeképpen a munkanélküliség problémáinak enyhítésében, tehát a kis- és középvállalatok gazdasági erejüknél fogva potenciálisan gazdaságot stabilizáló szerepet tölthetnek be. A 90-es években a vállalkozások szerkezetén belül a kis- és közepes méretű vállalkozások aránya dominánssá vált hazánkban. Gazdaságunk dinamizálásának egyik kulcskérdése a kis- és közepes méretű vállalkozások gazdasági erejének növelése az életképes vállalkozások talpon maradásához, túléléséhez és megerősítéséhez szükséges feltételek megteremtése. Cél hazánk gazdasági növekedésének érdekében az önfenntartó és növekvő kisvállalkozások erősödése, mely által szélesedő és gyarapodó középvállalkozói réteg lesz jelen és működik a gazdaságban.

Hazánk kizárólag erős és versenyképes vállalkozási réteggel tud sikeres választ adni az uniós tagsággal járó kihívásokra.

5 Vállalkozások növekedését akadályozó főbb tényezők

A kis- és középvállalati szektor fejlesztése elengedhetetlen fontosságú nemzetgazdaságunk versenyképességének megőrzésében, s főleg növelésében. Prioritást kell kapni a növekedési potenciál javításának, a vállalati és vállalkozási környezet fejlesztésének, valamint a külső finanszírozási forrásokhoz való hozzájutás megkönnyítésének. A vállalkozások fejlődését gátló legmeghatározóbb tényezők alakulásának összehasonlítására kerül sor az alábbiakban.

A 3. ábra a GVI 2009. októberi felmérésének eredményeit mutatja. A vállalkozások számára legnagyobb mértékben jelentkező problémák aránya:

3. ábra

A vállalkozások által legjelentősebbnek érzékelt akadályok megoszlása⁹

A kis- és középvállalkozások növekedését gátló tényezők feltérképezésére irányuló felmérésekben valamennyi vállalkozás a magas adó- és társadalombiztosítási terheket, a gazdasági szabályozás kiszámíthatatlanságát, és a magas adminisztrációs terheket emelik ki.

Ha a pénzügyi gazdasági válság időszakán túlmenően napjainkban érzékelhető legjelentősebb problémákat szeretnénk összevetni a 2005-2009-es időszakkal, akkor a következő megállapításokat tehetjük a legfrissebb 2013. évi felmérések adataiból kiindulva¹⁰:

A legsúlyosabb fent megjelölt problémák továbbra is jelen vannak, mint versenyképességek és növekedést gátló tényezők a vállalkozások mindennapi életében, azonban a sor még kiegészül a kereslet alacsony volumenével, tehát

⁹ Az ábra bal oldali tengelye az oszlopdiaagramokra vonatkozik, a jobb oldali tengely pedig a vonal diagrammal jelölt magas adórátaakra

¹⁰ Kormányzati felmérés, Nemzetgazdasági Minisztérium, 2013.

jelentős gondot okoz a nem kielégítő keresleti szint. Ezt követik a tisztességtelen verseny, az adminisztrációs terhek, valamint a tőkehiány. A tőkehiányon túlmenően jelentkezik még az erős verseny és a vevők fizetési késedelméből származó problémakör, melyet a hitelhiány követ. Ezt követően egyéb akadályozó tényezők következnek, majd a meglévő kapacitások korszerűtlensége, elavultsága. A szakképzett munkaerő hiánya és a beszerzési nehézségek csak ezután következnek.

A problémák rangsora, azok súlyossága világosan kijelöli, hol szükséges az állami beavatkozás. A problémák elsősorban az üzleti környezet és üzleti működés túlszabályozottságából, a magas adóterhekből és a jogszabályi környezet kiszámíthatatlanságából, tehát a gyakori jogszabályváltozásokból adódnak.

6 Gazdasági fiskális fordulat

„A közsféra a nemzetgazdaság meghatározó, szervező része; a közjavak előállításának, védelmének és újraelosztásának színtere, a közszolgáltatások koordinálóját, finanszírozója.”¹¹

A politikai szempontokat érvényesítő közpénzügyeknek és közpénzügyi politikának két fő vonulatát különböztethetjük meg: fiskális politikát és a jegybank által alkalmazott monetáris politikát. A fiskális politika feladata szabályozni a jövedelemtulajdonosoktól az állam javára beszedendő adók mértékét, arányait, valamint az oda áramoltatott állami támogatásokat. Ebből következően a kormány fiskális politikája a jövedelemtulajdonosoknál megmaradó, illetve képződő jövedelmeket is behatárolja.

Lényeges, hogy az európai unió klasszikus felfogása alapján a monetáris politika gazdasági konjunktúra idején független a fiskális politikától. Amennyiben azonban gazdasági recesszió, pénzügyi-gazdasági válság sújtja az országot, a nemzetközi trendek is alátámasztják, hogy a monetáris politika a közpénzügyi politikának, azon belül pedig a fiskális politikának a támogatója kell, hogy legyen. Közvetett értelemben a vállalkozások és a lakosság szempontjából rendkívül fontos alacsony inflációs közeg biztosításával, valamint közvetlen értelemben refinanszírozási és emissziós funkció gyakorlásával.

Kiemelendő, hogy a kormányzati fiskális politika és a jegybanki monetáris politika összehangolt mechanizmusai biztosíthatják a hosszútávon történő gazdaságpolitikai célok megvalósulását.

---

11 Lentner Cs., 2013.

A gazdaságpolitika négy vetülete¹²:

- gazdasági növekedés elősegítése,
- költségvetési- és külkereskedelmi mérleg egyensúlyának biztosítása,
- infláció szintjének leszorítása,
- nemzetgazdaság reformjainak, korszerűsítésének, struktúraváltásainak elősegítése.

Hangsúly a gazdasági növekedés elősegítésén van.

A gazdaságpolitikai fókusz meghatározásánál rendkívül fontos szerepe van a vállalkozások és háztartások növekedési tervei kihangsúlyozásának. Minden gazdasági szereplő és család érdekelt kell legyen a fenntartható növekedésben természetesen megfelelő pénzügyi egyensúly szem előtt tartásával. Kerülendő a túlzott mértékű hitelfelvétel, külföldi hitel, deviza hitel, túlzott mértékű kamatterhek a növekedés forrásait vonják el és kötik le. A pénzügyi egyensúlyt támogató fiskális politika nélkülözhetetlen összetevője a sikeres gazdaságpolitikának.

A versenyképességet nemzetgazdasági és vállalati szinten egyaránt értelmezni szükséges. Versenyképességi szempontból a vállalatok és a nemzetgazdaságok egyaránt megmérettetnek nemzeti és nemzetközi piacon. Vállalkozásbarát, hiteles gazdaságpolitika szükséges. A vállalkozásbarát gazdaságpolitikára és megújulni képes közpénzügyi gondolkodásmódra, s rendszerekre a van szükség. Akkor lehet versenyképes a nemzetgazdaság, ha annak közpénzügyi körülményei képesek a világgazdaságban zajló folyamatok és azok változásaira válaszreakcióként adandó igazodásra, megújulásra, mely mind a gazdasági szektornak, mind a lakossági szektornak stabilitást és a gyarapodási/növekedési lehetőséget képes biztosítani.

7 Következtetések

A 2010. óta tartó gazdasági, fiskális politikai fordulat következményeként az Európai Unió által elvárt, legfeljebb 3 %-os, GDP-arányos költségvetési hiányt nemzetgazdaságunk tartani tudja, az államadósság növekedését sikerült megállítani, s csökkenő pályára volt képes állítani. 2010-ben rendkívül magas volt az államháztartási hiány, mely 4,4 % volt, ezt az arányt 2012-re 1,9 %-ra sikerült csökkenteni. 2013-ban a hiány továbbra sem érte el a 3 %-os küszöbértéket, hiszen 2013-ban 2,2 %-os arányt mutatott. Az államadósság 2012-ben 79,8 %-on állt, míg ez az arány 2013-ban 79,1 %-ra csökkent. A gazdaságpolitikának tartósan alacsony deficitre, csökkenő államadósságra, magas növekedésre és bővülő foglalkoztatásra kell fókuszálni. A fiskális eszközökön túlmenően strukturális

---

12 Lentner Cs., 2013., Huszti E., 1998.

átalakítások is szükségesek, a gazdaságot és a társadalmat egységben kell kezelni. Az alacsony hiány javítja az ország megítélését. Ha a költségvetési hiány tartósan 3 % alatti, lehetővé válhat az infláció alacsony szinten tartása, s ez elősegíti a monetáris politika mozgásterét. A fiskális politika legfontosabb eszköze az adóztatás, azonban ha a gazdasági recesszió idején, tehát válság idején adóemelés alkalmaz, így a költségvetés bevételeit akarja növelni, nem várható eredmény, nem várható javulás.

„Célszerű, ha a fiskális politika a termelő, a korábbinál korszerűbb műszaki színvonalú beruházásokat, főleg új értéket, különösen piacképes eladható áruk és szolgáltatások előállítását támogatja.”¹³

Fiskális politikával gyors és hatékony, eredményes beavatkozás lehetséges, de a legoptimálisabb, ha a monetáris és fiskális politika összehangolt módon kerül kialakításra és alkalmazásra.

A hazai kis- és középvállalatok, a hazai vállalkozói kör gazdálkodását nehezítő, növekedését akadályozó tényezők meglétének okai a következők, melyek egyben versenyképességük növelésének gátját is képezik:

- a szektor növekedési potenciáljának alacsony volta,
- nehéz finanszírozáshoz jutási lehetőség,
- nem megfelelő mértékben támogató vállalati környezet.

A növekedési potenciál alacsony mértéke a szektor szerkezetéből adódik, melybe a mikro- és azon belül a kényszervállalkozások magas száma és a start-up vállalkozások tartoznak. A gazdasági válság körülményei között rendkívül szűk a növekedési lehetőségek köre, a keresleti feltételek gyengék, a növekedést beindító exportlehetősége, illetve innovációs utak vagy beszállítói alternatívák nehezen elérhetők és realizálhatók.

A forrásszerzés rendkívül nehéz. A hazai megtakarítások és a külföldről bevonható források szintje alacsony. A fejlesztési programok szerkezetét átláthatóbbá kell tenni, finanszírozási konstrukciók között koordináció szükséges.

A hazai vállalkozások, a KKV-k hozzáadott értékére rakódó magas adóterhek, magas adminisztrációs terhek és az információszerzés nehézségei már évtizedek óta fennálló problémákban öltének testet. Vállalkozóbarát üzleti környezet megteremtése elkezdődött, azonban folyamatos kormányzati erőfeszítéseket igényel. Az utóbbi évtizedekben létrejött duális gazdaságszerkezet eredményeképpen jelentős különbség alakult ki a multinacionális vagy nagyvállalatok adóterhei és a KKV-k adóterhelése között. A hazai kis- és középvállalkozások adóterhelése körülbelül 40-50 %-os.

---

13 Lentner Cs., 2013.

Irodalomjegyzék

- [1] Antal-Mokos-Balaton-Drótos-Tari (2000.) Stratégia és szervezet, KJK Kerszöv
- [2] Bógel György-Salamonné Huszty Anna (1998.) Vállalatvezetés felsőfokon, Kossuth Kiadó
- [3] Lentner Cs. (2013.) Közpénzügyek és államháztartástan, Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó
- [4] Parragh, B. (2010.) Hazai kis- és középvállalatok helyzete és túlélési esélyei, PhD értekezés, NYME
- [5] Papp Gergő (2009.) KKV Körkép, GVI
- [6] Hajdu Miklós (2014.) KKV Körkép, GVI
- [7] Chikán, A. – CZAKÓ, E. (2009) Versenyben a világgal, Vállalataink versenyképessége az évezred küszöbén, Akadémiai Kiadó Zrt., Budapest
- [8] Csath, Magdolna (2004) Stratégiai tervezés és vezetés a 21. században, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- [9] Csath, M. (2011): Az innovációt befolyásoló és kísérő tényezők vizsgálata a hazai KKV-kban kutatás, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár
- [10] Dinya, L. (2005) Szervezetek sikere és válsága, Akadémiai Kiadó, Budapest
- [11] Viszt Erzsébet (2003.) A versenyképesség alakulása Magyarországon nemzetközi összehasonlításban, Európai tükrő Műhelytanulmányok, 93. szám
- [12] www.ksh.hu
- [13] www.gki.hu

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században
Budapest, 2014.